

О. М. Кондрашов,
д. держ. упр., Академія муніципального управління

ПРОВЕДЕННЯ ЦІЛЕСПРЯМОВАНОЇ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В ПРОМИСЛОВОСТІ

Визначено напрями реформування системи державної підтримки розвитку промисловості. Запропоновано схему інвестиційної підтримки підприємств промисловості на регіональному рівні.

Directions of reformation of the system of state support of development of industry are certain. The chart of investment support of enterprises of industry is offered at regional level.

Ключові слова: глобалізація, державна політика, інвестиції, інтеграція, планування, промисловість.

ВСТУП

Промисловість є однією з провідних галузей економіки, яка утворює фундамент науково-технічної трансформації, економічного зростання і соціального прогресу суспільства. Разом з іншими галузями економіки вона здійснює визначальний вплив на соціально-економічну ситуацію в країні, забезпечуючи реалізацію національних інтересів в умовах глобалізації.

У ході розвитку ринкових відносин нераціональна структура джерел інвестицій значною мірою визначається зовнішніми для підприємств умовами й вимагає проведення цілеспрямованої і загальнодержавної економічної політики.

За таких економічних умов доцільно спрямувати основні зусилля органів управління на збільшення обсягу реалізації продукції вітчизняних товаровиробників, на різке зниження вартості кредитних ресурсів, на визначення власних інвестиційних пріоритетів, на забезпечення реального захисту прав інвесторів і акціонерів, що перебувають у меншості. Без вирішення цих проблем збільшення капіталовкладень у промисловість неможливе.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На актуальність проблеми структурного розвитку промисловості як пріоритету державної політики вказують численні теоретичні дослідження й узагальнення вітчизняних учених, зокрема, таких як: О. Алімов, О. Амоша, І. Андел, Б. Андрушків, Ю. Бажал, С. Біла, Л. Без-

зубко, М. Білик, В. Бодров, Р. Бойко, М. Бутко, З. Варналій, О. Веклич, М. Гаман, А. Гальчинський, В. Горник, В. Геєць, О. Гойчук, Б. Губський, Б. Данилишин, Я. Жаліло, М. Корецький, В. Мунтян, Б. Пасхавер, Ю. Пахомов, Ю. Пашенко, Т. Пепа, С. Салига, О. Скидан, О. Суходоля, А. Федорищева, В. Шлемко, Л. Яремко та ін., а також і зарубіжних, таких як: А. Алтухов, К. Баррет, І. Богданов, Л. Водачек, О. Водачкова, С. Глазьев, А. Городецький, Г. Столяров, Н. Фурс та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

— визначити напрями реформування системи державної підтримки розвитку промисловості;
— запропонувати схему інвестиційної підтримки підприємств промисловості на регіональному рівні.

РЕЗУЛЬТАТИ

Власні кошти українських підприємств формуються в основному за рахунок амортизаційних відрахувань, питома вага яких у структурі джерел інвестицій становить останніми роками близько 30—40%, або близько 50—65% обсягу власних коштів підприємств, що спрямовуються на інвестування. У США на частку амортизації у власних джерелах фінансування капіталовкладень корпорацій припадає приблизно 60%. З цього можна зробити висновок, що в Україні частка амортизації в структурі власних джерел інвестицій не нижча за рівень розвинених країн і основною проблемою української економіки є ефективне використання нагромаджених сум амортизаційних відрахувань [1, с. 98].

Можливість залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів багато в чому визначається інвестиційним кліматом України і її регіонів. Як відзначають науковці, інвестиційний клімат — це сукупність універсальних умов для інвестицій, що визначаються господарським регулюванням, традиціями і практикою господарських відносин, які впливають на прийняття рішень про зміни масштабів і характеру виробництва (модернізація, реконструкція, розширення виробництва, навчання робочих, створення нових компаній тощо) [2, с. 104]. Як відомо, він залежить від природно-кліматичних умов, оснащеності енергосировинними ресурсами, географічного розташування і геополітичного положення, стану навколишнього середовища, демографічної ситуації тощо. Крім того, існує ряд суб'єктивних чинників, які формують інвестиційну привабливість конкретної території залежно від діяльності регіональних і місцевих органів влади.

Політична стабілізація та поліпшення економічної ситуації в країні з 2000 р. позитивно позначилися на припливі іноземного капіталу в Україну. Однак загальний обсяг інвестицій ще залишається недостатнім.

Незважаючи на відносно невеликі обсяги іноземних інвестицій, вони все ж таки мають велике практичне значення. Україна розраховує, що вони допоможуть забезпечити:

1. Ефективний менеджмент. Український погляд на іноземних інвесторів, заснований на уявленні про них як про носіїв ринкових засад економіки. В умовах зміцнення в Україні ринкової економіки менеджмент повинен зазнати найбільш радикальних змін.

2. Підвищення конкурентоспроможності продукції.

3. Прискорення диверсифікації експорту України, структура якого не зазнала помітних змін за декілька десятків років. Розрахунок робиться на те, що іноземний інвестор експортуватиме частину виробленої ним продукції.

4. Приплив власного капіталу, який сприймається як носій ефективного менеджменту в сфері виробництва конкурентоспроможної продукції.

Ймовірно, вирішення деяких із зазначених проблем здійснюється шляхом підвищення регуляторної ролі держави, зокрема у сфері експорту та впливу капіталу, де адміністративні обмеження якщо і не зможуть зупинити "втечу" капіталу, то допоможуть скоротити її масштаби. Посилення ліберальних основ у одних сферах капіталоутворення із збільшенням ролі державного регулювання в інших може значно поліпшити інвестиційний клімат у нашій країні й сприяти перетворенню надмірного заощадження в інвестиції.

З метою створення умов для залучення українськими підприємствами додаткових інвестицій необхідно спростити процедуру реєстрації випуску цінних паперів, перш за все короткострокових облігацій, а також стимулювати вихід цінних паперів українських емітентів на організований фондовий ринок. Досягнення зазначеної мети передбачає також розширення спектра фінансових інструментів. Це дасть можливість не лише розширити можливості підприємств із залучення інвестицій і підсилити їх зацікавленість у механізмі фондового рин-

ку, а й забезпечити зниження інвестиційних ризиків інвесторів і підвищення ліквідності фондового ринку [4, с. 69].

У зв'язку з цим основними цілями державної політики у сфері ринку цінних паперів повинні стати такі стимули для залучення заощаджень на український фондовий ринок і використання їх українськими підприємствами, які потребують додаткових джерел фінансування, розвиток системи колективних інвестицій, а також створення ефективної і надійної інфраструктури українського ринку цінних паперів, що дасть можливість залучати додаткові інвестиції за мінімальною ціною.

Одним із способів залучення інвестиційних коштів у виробництво може стати лізинг, на частку якого в економічно розвинених країнах припадає близько 30% загального обсягу капіталовкладень. У ринкових економіках лізинг виконує функцію економічного каталізатора, що забезпечує підвищення інвестиційної активності на ринку [3, с. 306]. В умовах України "лізинговий бум" дасть змогу прискорити перехід на траєкторію стійкого економічного зростання.

Причиною значного поширення лізингу є ряд його переваг порівняно з іншими формами інвестування, основними з яких є:

- інвестування у формі майна, на відміну від грошового кредиту, знижує ризик неповернення коштів, оскільки за лізингодавцем зберігаються право власності на передане майно;

- лізинг передбачає стовідсоткове кредитування і не вимагає негайного початку платежів, що дає можливість без різкого фінансового напруження оновлювати виробничі фонди, купувати дороге майно;

- часто підприємству простіше одержати майно за лізингом, ніж позику на його придбання, оскільки лізингове майно виступає як застава;

- лізингова угода гнучкіша, ніж позика, оскільки дає можливість обом сторонам виробити зручну схему виплат. За взаємною домовленістю сторін лізингові платежі можуть здійснюватися після отримання виручки від реалізації товарів, вироблених на взятому в кредит обладнанні. Ставки платежів можуть бути фіксованими і змінними;

- для лізингоотримувача при операційному лізингу зменшується ризик морального і фізичного зносу майна, оскільки майно не отримують у власність, а беруть у тимчасове користування;

- оскільки платежі за лізингом не "прив'язані" до норм амортизації, то при лізингових відносинах лізингоотримувач має справу з прискореною амортизацією майна;

- лізингові платежі відносяться на витрати виробництва (собівартість) лізингоотримувача і відповідно знижують прибуток оподаткування;

- виробник отримує додаткові можливості збуту продукції, оскільки обмежене фінансування інвестицій часто не дає підприємствам змоги своєчасно оновлювати технологічну систему.

При розробці основних напрямів реформування системи державної допомоги повинні враховуватися такі вимоги:

1. Упровадження конкурсних процедур у сферу розподілу коштів державної допомоги, у першу чергу, у сферу державного інвестування. Претенденти на отримання державної підтримки повинні мати уявлення про те, на основі яких критеріїв виноситься ухвала.

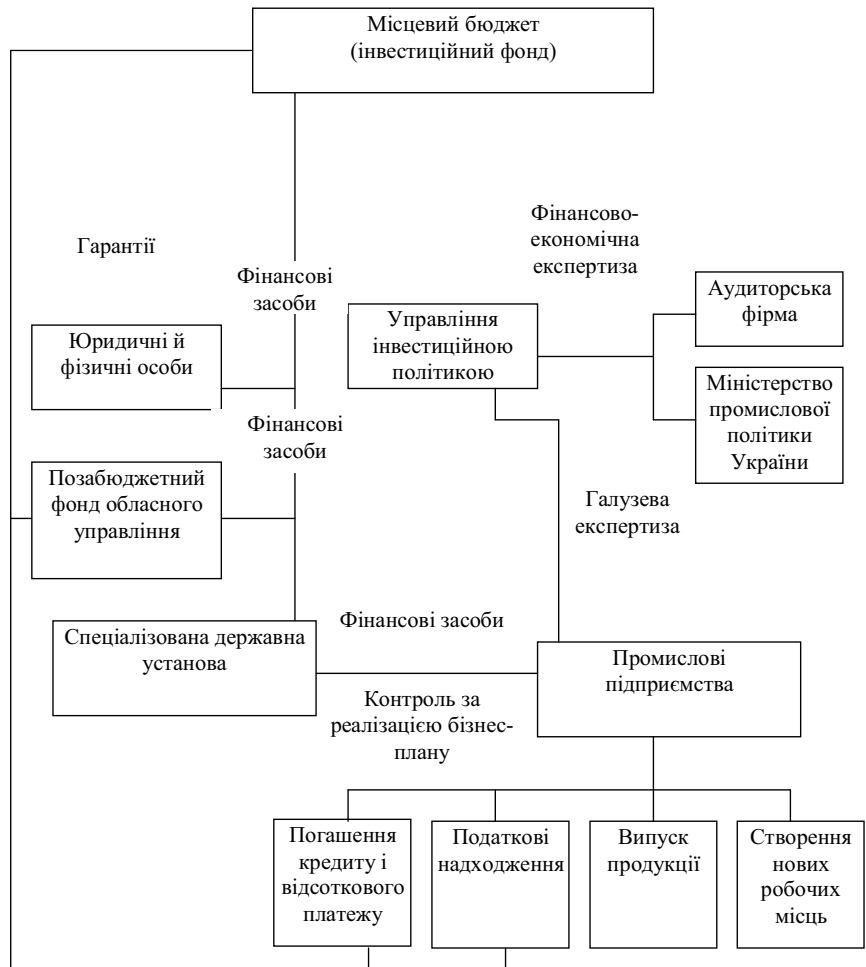
2. Чіткість критеріїв і процедур надання державної допомоги підприємствам. Не лише органи виконавчої влади, а й учасники ринку повинні знати, чому підтримка надається саме цим, а не іншим компаніям. Для досягнення цієї мети необхідні кодифікування заходів державної допомоги, розробка чітких і зрозумілих процедур винесення відповідних ухвал.

3. Відповідність критеріїв державної допомоги стратегічним напрямкам розвитку економіки регіонів або напрямкам промислової політики тієї чи іншої галузі. При цьому самі стратегічні напрями повинні залишатися стабільними впродовж тривалого часу.

4. Забезпечення принципу "прозорості" як при винесенні ухвал про надання державної допомоги, так і при контролі за її використанням. Регулярні й доступні для громадськості публікації (преса, Інтернет) повинні давати інформацію про те, хто є одержувачем підтримки і яка її ефективність.

З метою відновлення інвестиційного процесу в складі державного бюджету і регіональних бюджетів формуються бюджети розвитку. Цей спеціальний інструмент призначений для того, щоб з використанням можливостей держави стимулювати залучення коштів приватних інвесторів й інвестиційних інститутів. Такий захід має сприяти реальній структурній перебудові промисловості відповідно до сучасних вимог. Кошти бюджету розвитку можуть використовуватися лише на інвестиційні цілі на конкурсній, терміновій і платній основі.

Зокрема, в Японії за рахунок позик державних фінансових інститутів фінансувалося 32% закупівель нового промислового устаткування японськими фірмами в 2000 р., 16% — у 1965 р., 17,6% — у 1980 р. і 8,1% — у 1990 р. Найбільший вплив на розвиток японської промисловості здійснювали Банк розвитку, Експортно-імпорتنний банк і Корпорація з фінансування малого бізнесу. На початку 1980-х років частка позик, наданих цими інститутами, в загальному обсязі позик японських фірм в окремих галузях оброблювальної промисловості становила: у виробництві металовиробів — 15,7%, чорній металургії — 12,4%, виробництві будівельних матеріалів — 12,9%, загальному машинобудуванні — 8,4%, кольоровій металургії — 7,7%, хімічній промисловості —

Рис. 1. Схема інвестиційної підтримки підприємств промисловості

6,3%, електротехнічному машинобудуванні — 5,7% [6, с. 16].

Позики Банку розвитку покривали зазвичай 30—50% вартості інвестиційного проекту і надавалися терміном від 5 до 15 років. Їх надавали під менший відсоток, ніж позики приватних банків, крім того, від фірм, що одержували позичку, не вимагали відкривати в Банку депозит у розмірі 10% позички, як це практикували приватні банки" [5, с. 63].

Таким чином, у реалізації інвестиційних проектів беруть участь приватні інвестори й інвестиційні інститути, держава і підприємства, на яких реалізується цей проект. При цьому органи управління Київської області, що виступали як кредитор і гарант, мали бути впевнені в наявності у підприємства (позичальника) коштів для розрахунків, у його здатності до своєчасного погашення кредиту.

З урахуванням вищесказаного запропоновано схему інвестиційної підтримки підприємств промисловості на регіональному рівні (рис. 1). Важливе місце в наведеній схемі належить Управлінню інвестиційної політикою обласної державної адміністрації. Управління здійснює організаційну роботу з проведення конкурсного відбору бізнес-планів підприємств промислового комплексу і направляє проекти, що надійшли, на експертизу.

В управлінні інвестиційної політики здійснюється

попереднє оцінювання бізнес-планів за такими параметрами:

- у статутному капіталі позичальника частка приватної власності має становити більше ніж 50% (за інших рівних умов перевага надається підприємствам, де частка приватної власності більше);

- частка участі підприємства-позичальника в загальному обсязі фінансування проекту повинна становити не менше ніж 30%.

Інвестиційні проекти підприємств, що відповідають вищенаведеним вимогам, передають до Міністерства промислової політики України й аудиторської фірми для проведення галузевої і фінансово-економічної (комерційної) експертизи бізнес-планів. Комерційна ефективність проекту визначається співвідношенням фінансових витрат і результатів, що забезпечують необхідну норму прибутковості. Вона може розраховуватися як для проекту в цілому, так і для окремих учасників з урахуванням їх внесків.

Основними умовами позитивної оцінки техніко-економічного і фінансово-економічного обґрунтування проекту виступають такі:

- відповідність проекту сучасному рівню розвитку техніки і технології;

- перевищення суми ліквідних активів підприємства, яка може бути використана для погашення кредиту, над розмірами позичених коштів (з урахуванням відсотків за користування кредитом);

- отримання позитивного чистого дисконтного доходу;

- перевищення суми обсягу позичених коштів і власних оборотних коштів підприємства над мінімальною потребою в оборотних коштах, необхідних для початку виробництва;

- мінімізація фінансового ризику проекту.

При позитивних результатах фінансово-економічної і галузевої експертизи бізнес-плану виносяться ухвала про початок його фінансування через спеціально створену державну установу, яка акумулює необхідні грошові кошти шляхом залучення фінансових ресурсів кредиторів під державну гарантію, здійснює поетапне кредитування інвестиційного проекту і контроль за його реалізацією.

В основу державної підтримки покладене ефективне використання наявного в промисловості наукового, промислового і кадрового потенціалу, підвищення конкурентоспроможності продукції за рахунок концентрації і раціонального використання виробничих потужностей, устаткування і технологічних можливостей підприємств, об'єднання, кооперації, виключення багатократного дублювання однотипних розробок і виробництв.

Вважається, що основою структурної перебудови промисловості є реструктуризація її підприємств, що розуміється як оптимізація їх організаційної структури і системи управління за критеріями прибутковості й соціальної ефективності, стійкості фінансово-господарської діяльності й інвестиційної привабливості. Реструктуризація може полягати як у розподілі підприємства на юридично самостійні господарючі суб'єкти, пов'язані або не пов'язані між собою зас-

новницькими документами, так і в зміні внутрішньої структури підприємств у вигляді організації нових служб і підрозділів або ліквідації старих і впорядкуванні функцій тих, що діють, а також інтеграції підприємств у нові структури.

ВИСНОВКИ

Таким чином, завданням держави є створення умов для забезпечення конкурентоспроможності підприємств відносно світових виробників, що є основою входження України до світової спільноти. В умовах, коли світ вступив у постіндустріальну епоху, центрами розвитку нових технологій і виробництва інноваційного продукту стають не країни, не галузі, а великі корпорації або інноваційні компанії, що спираються на інститут венчурних капіталів. Не країни, не держави, а саме великі корпорації задають масштаб, розставляють акценти в розвитку тих чи інших секторів ринку. Це пов'язано з тим, що державне планування в галузевому форматі стає вкрай неефективним, оскільки економічна кон'юнктура змінюється дуже швидко. Саме тому сумнівно, що в сучасних умовах об'єктом державної підтримки мають бути галузі економіки, як це відбувалося раніше. Тим часом бізнес великих компаній, як вважають фахівці, стає все більш диверсифікованим і долає рамки галузевої спеціалізації. Більше того, в процесі свого розвитку провідні компанії давно вже вийшли за рамки національних меж, набуваючи тим самим транснаціонального характеру. Таким чином, замість галузей суб'єктом державної підтримки повинні стати так звані інтегровані бізнес-групи — структури, що охоплюють цикл "дослідження — освіта — конструкторсько-технологічне опрацювання — фінансування — виробництво — експлуатаційне обслуговування". Світова практика засвідчує, що стратегічна перспектива — саме за такими структурами.

Література:

1. Евенко Л.И. Организационные структуры управления промышленными корпорациями США / Л.И. Евенко. — М.: Наука, 1993. — 350 с.
2. Єкімов С.В. Інвестиції в умовах невизначеності: монографія / С.В. Єкімов, Е.А. Белая. — Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. — 192 с.
3. Ковтуненко К.В. Розвиток бізнесу регіону за рахунок використання кластерних форм виробничих систем / К.В. Ковтуненко, С.В. Філіппова // Вісник соціально-економічних досліджень. — Одеса: ОДЕУ, 2003. — № 15. — С. 305—309.
4. Кондрашов О.М. Узгодження державницьких та господарських функцій у процесі реформування регіональної промислової політики / О.М. Кондрашов // Економіка та держава. — 2007. — № 6. — С. 68—71.
5. Крушевський А.В. Математичне програмування в економіці та управлінні: навч. посіб. / А.В. Крушевський, М.Ф. Тимчук. — К.: ІММБ, 2001. — 108 с.
6. Ольсевич Ю.М. Механізм господарської трансформації / Ю.М. Ольсевич // Вісник. Економіка. — К.: ВПЦ "Київський ун-т", 2006. — Вип. 62. — С. 15—18.

Стаття надійшла до редакції 26.02.2010 р.